

El nivell andalusí de la sala hipòstila del poblat talaiòtic d'Hospitalet (Manacor/Mallorca).

M. MAGDALENA RIERA FRAU
G. ROSSELLÓ BORDOY

El poblat talaiòtic d'Hospitalet fou excavat entre els anys 1976 i 1987.¹ S'excavaren dues zones, un talaiot de planta quadrangular i les habitacions a ell adossades i una construcció que reb el nom de recinte rectangular, amb unes característiques arquitectòniques peculiars que permeten la seva investigació com a element aïllat.²

Durant les campanyes dels anys 1978 i 1979 s'excavaren les habitacions adossades a l'Est del talaiot. L'estructura arquitectònica es definida com : *una gran sala hipòstila, con columnas prismáticas monolíticas que, en una ulterior fase de reestructuración quedaron englobadas en los muros que compartimentaron la sala hipòstila desfigurando su disposición original, difícil de reconstruir pues las modificaciones han sido sustanciales y el edificio ha llegado a nosotros con grandes destrucciones (...)* El interior de la cámara, tal como ha llegado a nuestros días presenta una complicada estructura de habitaciones y pasillos que parece se abren a un amplio patio, aún no excavado, situado al sureste del monumento talayótico.³

L'abandonament d'aquest conjunt d'habitacions podria datar-se durant la segona meitat del segle II a.C., tal com es constata a tota la zona del poblat excavada.⁴

Molt després d'aquesta data les habitacions annexes al talaiot foren reocupades. En aquell moment seixanta centímetres de reble separaven el nou nivell d'ocupació de l'anterior, amb una absoluta independència dels estrats.

Concentrades sota una columna monolítica de la sala hipòstila que servia per suportar la coberta d'una de les habitacions es localitzà un conjunt d'atuellis de ceràmica datables a l'època islàmica (902 - 1229). El conjunt està integrat per una sèrie de deu gerretes per a beure (núms. 1 a 10)⁵ de només una ansa, una per abocar (núm. 12),⁶ una

1 Excavació dirigida pel Dr. Guillem Rosselló Bordoy.

2 G. ROSSELLO BORDOY: *El poblado prehistórico de Hospitalet Vell (Manacor)*, Palma. 1983, 41-48.

3 G. ROSSELLO BORDOY: *El poblado prehistórico de Hospitalet Vell (Manacor)*, 35.

4 G. ROSSELLO BORDOY: *El poblado prehistórico de Hospitalet Vell (Manacor)*, 22-24.

5 Básicamente útil para beber (*shurayba*) las de boca ancha; para escanciar líquidos, las de cuello alto con o sin pico". G. ROSSELLO BORDOY: *El nombre de las cosas en al-Andalus: una propuesta de terminología cerámica*, Palma, 1991, 165.

6 Útil para escanciar líquidos por ello se considera dentro de esta serie la pieza de una sola asa, pico vortedor o bien pitorro (IBRIQ). G. ROSSELLO BORDOY: *El nombre de las cosas en al-Andalus: una propuesta de terminología cerámica*, 166.

gerra per transportar i enmagatzemar líquids (núm. 11)⁷ i un atuell que per les restes de contacte amb el foc que presenta i per la seva boca tancada podria identificar-se amb una olla (núm. 13).⁸

La datació precisa d'aquest conjunt de ceràmiques no presenta cap dificultat ja que les gerretes localitzades corresponen a un tipus que normalment sols es troba a unitats estratigràfiques d'època califal, com a Can Oms (Palma)⁹ o al Figueral de Son Real (Santa Margalida),¹⁰ aquest darrer material datat per C14 cap a 960.¹¹

Pel que fa a l'origen d'aquestes ceràmiques cal tenir present que de moment no s'ha pogut documentar la fabricació de ceràmica a Mayūrqa abans de l'època taifa i que les característiques dels components dels fangs d'aquestes peces, amb desgreixants molt diferents, permeten suposar diferents llocs de producció. De totes maneres tot el repertori formal objecte d'aquest estudi està perfectament descrit a tot al-Andalus per a l'època califal i molt especialment per a la zona d'Alacant.¹²

De la informació aportada per la ceràmica i del context en que aquesta es va trobar es pot concloure que el poblat talaiòtic d'Hospitalet fou reocupat per pagesos andalusins molt poc temps després de la incorporació de les Illes Balears a l'Estat cordovés, essent, juntament amb Son Real, els assentaments rurals andalusins més antics localitzats fins ara a les Balears. Aquesta consideració és especialment important ja que implica que la islamització de les Illes Balears no es va iniciar sols en el nucli urbà de la medina, que en aquells moments era un petit nucli urbà que ocupava les restes de la ciutat romana,¹³ sinó també per grups de pagesos que s'instal·laren a llocs tan allunyats de la ciutat com Hspitalet (Manacor) o Son Real (Santa Margalida).

El fet de que aquest material tenguí una cronologia tan primerenca no implica que el poblat d'Hospitalet fos necessàriament abandonat pels seus ocupants andalusins. Les condicions en que van aparèixer els materials permeten suposar que, per raons que no podem determinar però probablement relacionades amb el reacondicionament de les antigues habitacions, la columna central, que suportava la coberta, va tombar i tomar-la aixecar hauria suposat treure tota la terra que cubria el sòl de l'habitació per poder-li fer

7 Contenedor de servicio, de tamaño mediano con asa, o sin ellas. Los de barro poroso sirven para amtener el agua fresca. Elemento eminentemente doméstico, aunque sea utilizable en el transporte a causa de su manejabilidad. Nombre árabe: DJARRA, SHURBA. G. ROSSELLO BORDOY: *El nombre de las cosas en al-Andalus*, 164.

8 Contenedor aplicable al fuego para guisos con abundante líquido, ebulliciones a fuego vivo, etc. Tienen paredes altas y boca no excesivamente amplia (forma cerrada) asas o muñones de presión. Nombre árabe: BURMA, QIDR. G. ROSSELLO BORDOY: *El nombre de las cosas en al-Andalus*, 168.

9 Es tracta del material d'un pou negre abocador on aquestes gerretes es presenten associades a una safà sense repeu decorada amb manganès sobre melat.

10 G. ROSSELLO BORDOY - JUAN CAMPS COLL: "Excavaciones en el complejo Noreste de Es Figueral de Son Real (Santa Margarita-Mallorca)", *Noticiario Arqueológico Hispánico*, Prehistoria I, Madrid, 1972, 123-124, 147 i 160.

11 G. ROSSELLO BORDOY - W. WALDREN - S. KOPPER: "Análisis de radiocarbono en Mallorca", *Trabajos del Museo de Mallorca* 1, Palma de Mallorca, 1967, 8-10.

12 Vegeu especialment S. GUTIÉRREZ LLORET: *Cerámica común paleoandalusí del Sur de Alicante (siglos VII-X)*, Alicante, 1988, 196-215 on es recullen totes les referències bibliogràfiques per a la resta d'al-Andalus.

13 M. M. Riera Frau: *Evolució urbana i topografia de Madina Mayūrqa*, Palma, 1993.

recuperar la posició vertical. Donada l'extensió i el bon estat de les construccions talaiòtiques d'Hospitalet sembla molt més sensat simplement canviar de casa.

INVENTARI DE MATERIALS.

- 1.- Gerreta. Pasta ocre. Partícules blanques i roges. Decoració pintada a l'almanguera.
- 2.- Gerreta. Pasta ocre amb partícules blanques i roges.
- 3.- Gerreta. Pasta ocre amb partícules roges i engalba blanca.
- 4.- Gerreta. Pasta ocre amb partícules blanques.
- 5.- Gerreta. Pasta ocre amb partícules roges i engalba de color ocre-rogenic.
- 6.- Gerreta. Pasta ocre amb partícules grosses de color rogenic. Decoració pintada a l'almanguera.
- 7.- Vora de gerreta. Pasta blanca molt depurada amb partícules roges.
- 8.- Cos de gerreta. Pasta ocre amb partícules grosses blanques i grises.
- 9.- Cos de gerreta. Pasta roja amb partícules roges i engalba ocre.
- 10.- Base de gerreta. Pasta roja, grollera, amb partícules blanques grosses.
- 11.- Base de gerra. Pasta bicolor, grisa al centre i roja a l'exterior, amb petites partícules blanques i engalba ocre.
- 12.- Gerro de boca trilobulada. Pasta ocre amb partícules grises i engalba roja.
- 13.- Vora d'atuell de pasta ocre amb partícules roges, grises i blanques. Presenta restes de contacte amb el foc.

RESUM

Estudi de les ceràmiques andalusines aparegudes als nivells superficials del poblat talaiòtic d'Hospitalet Vell (Manacor-Mallorca). És un conjunt de material domèstic, majoritàriament atuellers per emmagatzemar aigua i per a beure, que pot datar-se, per comparació tipològica, amb peces ceràmiques del segle X de Crist.

ABSTRACT

Study of the ceramics from al-Andalus appeared on the superficial levels of the Talayot site called Hospitalet Vell (Manacor-Majorca). It is an ensemble of domestic materials, mostly recipients for storing and drinking water, which can be dated, after typological comparison with ceramic pieces, from the X century anno Domini.